

Universal Declaration of Human Rights - Susu

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the *UDHR in Unicode* project, <http://www.unicode.org/udhr>.

ADAMA XAFE RAFALE SARIYEE DENTEGE

[Preamble]

A kolon fera, ibunadama xa lasiriya nun axa adamaya xafe rafale non findixi yeteralui tigitigira, a bara masen won be, a tinxinyi nun boje sa bara senbe soto dunuya birin kui.

A kolon fera, adamaya xafe sariyee mu mabanbanxi han to i bunadama yira, nafe nanije xi funmalaya, gere, gbaloe nun misikine ya mu jonma. Kono xabirin bara na sariyee ratinme, gbaloe jonmane, gere jon, funmalaya nun misikine ya jon. I bunadamaya bara rasabati nate mui.

A kolon fera, adamaya xafe rafale sariyee rasabatife findixi fe fanyi nan na, alanma ibunadamaya xun xa magaga mange sanyi sariyela yira.

A kolon fera, a namanee xa xanunteya senbe sofe e bore tagi, sugandi fanyi nara.

A kolon fera, a O.N.U. xa masenyi, i bunadamaya sariyee tigitigi rasabati fe findixi xaxili fanyi nan na, alanmane: gine nun xame xa suxu laxale keren, a xa masen e be, nama xa yiriwe senbeteyafe sabui gbegbe lanxi e tan ma.

A kolon fera a namanee naxe birin manaxi O.N.U. kui e bara nete tongo adamaya xafe rafale sariyee ratinme fera, na niye mane ibunadamaya xa mabanban.

A kolon fera a birin lanmafe nara yi sariyee nun yi yetera lui tide gbofe, na nomanee a niyede layidi ratinme.

Malanyi xungbe bara amasen

namanee xa yi masenyi adamadi suxukima nama nun namanee birin yira alako a lufera xun dee birin sondonyi ma xaranyinun lonni sabura, na binye nun sariyee rasabatifera namane kui nun a farima.

Sariye singe (1)

Adamadie birin barixine e lan yeteralui kui, yete kolonyi nun yete suxu kima. Fondoe nun faxamui na e be boresuxu kima bariboreya fanyi kui.

Sariye firinde (2)

Kankan noma a tukude yi sariyee ra, ana dangi nara fisamanteya yo man mu luma mixi be akelide sabura, axa boxi rajereki sabura yegeti keren mu naxan kui a sipoxoya kima, fate pingi kima, a xui kima, a fere kima, a dine kima na sa fatan namanee ra xanamu nama ndee ra, fere kima xanamu kigbete nana sa fatan dedera kono naxan noe nde bun xanamu dansaxi naxan xa yeteralui ma.

Sariye saxande (3)

Baloe wayibiya birin be, marafulunyi nun xaxilisa.

Sariye naninde (4)

Ndende mulan alu konyiya nun naxankate kui. Konyiya nun ibunadama sare bara raton akeja birin ma.

Sariye sulinde (5)

Naxankate nun tɔrɛ mu sama ndende fari. Xanamu yayixarɛ naxan mulan ibunadama bɛ.

Sariyɛ senninde (6)

Kankan xa adamaya daxe axa kolon yire birin.

Sariyɛ soloferende (7)

Adamadi birin lan sariyɛɛ kui e man birin lan e xun xa magaga sariyɛɛ yi kɛna keren.

Sariyɛ solomasaxande (8)

Bɔɔxi sariyɛ banxideɛ lan eka ibunadama keren keren ma xun magaga fee ma naxe bara tuxunsan.

Sariyɛ solomananinde (9)

Ndende mulan a suxu tɔɲɛɛ kui, amakankan xanamu bɔɔxi ma xandi ama.

Sariyɛ funde (10)

Awayibiyaxi ibunadama xafe xa yaxandi alaxinera, alankenemaya kiti banxi tinxinyira, ayo nun ayalagi waxan naba.

Sariyɛ fu nun keren nde (11)

1. Xa sikenteya bara rasiga adamadi ndema fe kobi rabafe nde xunma, naxankate yo mu daxe a bɛ sinden fo na fe yegi.
2. Mixi yo mulan axa makankan fendema naxan murotɔnxi bɔɔxi sariyɛɛ kui. Naxankete gbete fan mu dɔɔɔ ama naxan dangi yi fera ba temui naxankatera.

Sariyɛ fu nun firinde (12)

Birin nun a yetekan xafe rapereki nara. Mixi piya mu naxan yama. A na findi axa denbaya xafera, a lingira xa fera, xanamu a hayie xafera naxan a niɲema axa xɔrɛya nun a xa lasiriya nu mabere. Awayibiyaxi ibunadama bɛ, sariyɛ xa a xun magaga na fee ma.

Sariyɛ fu nun saxannde (13)

1. Awayibixi mixi bɛ axa a sabatide sugandi anun axa ɲɛrɛ a sagora.
2. Adamadi birin nɔma kelide a baride a sa sabati bɔɔxi gbete ma. A man gbilen xa ma gbilenfe.

Sariyɛ fu nun naninde (14)

1. Xɔrɔ rɔɛ kui, daxe adamadi birin bɛ, axa siga bɔɔxi gbete ma naxan nɔma arasene de alako axa axun na kisi.
2. Na sariyɛ daxe exa raba tinxinyi fari, kirae fari naxan anɲema adamadi mulu tɔɲɛɛ kui O.N.U. sariyɛ tɔnyi dɔɔxi naxe ra.

Sariyɛ fu nun sulinde (15)

1. Adaxe adamadi birin bɛ sɔtɔ de fe ya xa i mini a bɛ.
2. Ndende mu daxe ixa ratɔn i sɔtɔ de xa fera, xanamu iratɔnfe sɔtɔde masara fera.

Sariyɛ fu nun senninde (16)

1. Xa gine nun xame bara suda kamali, adaxa e xa futi raso e tagi, na mufa siɲɔɲɔya ma, baride fema, xanamu dine fema. A man daxa e be, e yete xa denbaya rasabati. E man lan sariye kima futi kui nun futi galife kui.

2. Futu mu noma sode fo gine nun xame lan fe keren ma.

3. Nama xunde singe lanxi denbaya nan ma, adaxa na denbaya xun xa makanta nama nun mangasanyi yira.

Sariye fu nun solofere nde (17)

1. Mixi nalu a keren ma xanamu nama nde kui, awayibiya xi a sɔtɔde xa lu a sago.

2. Funmalaya nde yo mulan axa adamadi sɔtɔse yira.

Sariye fu nun soloma saxan nde (18)

Adamadi birin lan axa axa maɲɔxunyi masen a sagora, a xaxili rawali, a so dine a sagora. Na sariye noma a niɲede adamadi dine masara, a noma denxeniya de a keren xanamu nama yama lonni nun namunye sabura.

Sariye fu nun solomanani nde (19)

Adaxa adamadi birin be axa afondo fe masen. Nakui a mulan axa tɔɲe mafixe nde sɔtɔ. Na fondo fe masenye noma rabade naninyi yo mulu ama, a fa findi xibaru fenfera, amasɔtɔfera, xanamu ara wundan fera keɲa moli birin na.

Sariye mɔxɛɲɛnde (20)

1. Adaxa adamadi birin be axa lan malanyi, xanamu malanyi xunde nde bɔɲe sa naxan kui.

2. Ndende mu karaxan ma sofera lanxunde nde yama.

Sariye mɔxɛɲɛnnun keren nde (21)

1. Adaxa adamadi birin niya xalu axa bɔxi ɲɛɲerefe kui, a findi i yetera xanamu mixi gbete naxan sugandixi.

2. Adaxa adamadi birin be axa mangasanyi wali sɔtɔ a bari bɔxi ma ta girasa yo mu naxe.

3. Nama waxɔnfe lanma axa masen sugandi tinxinxu kui, naxan nabama temui-temui ma, birin lan sugandi naxan kui, kundo sugandi xanamu sugandi lankene maya xi matexetenye mu naxan kui.

Sariye mɔxɔɲɛn nun firin nde (22)

Wayibiya nara namane mixi birin xun xa makanta, na findixi daxamuife, dɔxɔboreya nun lonni ratinme sabu nan na. Na fee birin fatanma bɔxi diexa duruxɔtɔe nun xanunteya luti naxan na e nun bɔxi gbete safera bɔxi yayilanki fari nun a daxamuie.

Sariye mɔxɔɲɛn nun saxan nde (23)

1. Wali, nun mixi waxɔn wali sugandi fe wayibiya xi birin be. Birin ma lan wali munafanyi kui, aman daxa a xun xa makanta wali sɔtɔtareya ma.

2. Adaxa birin be fisamanteya mu naxan yama, a mu sundi sɔtɔ axa wali bere ma.

3. Ndende walima, awayibiyaxi a be axa musundi sɔtɔ naxan noma axa denbaya bun tide, a yigi nun binye sa ma, a man no a malide sabu gbete sɔtɔ fera naxan ibunadama xafe makanta ma.

4. Adaxa adamadi birin be axa walikee xa lanxunde nde yayilan e xa munafanyi xun magaga fera.

Sariye mɔxɛɲɛn nun naninde (24)

Malabui nun naxe-naxe daxe adamadi birin be a man daxe a be axa wali temui xa sugandi, malabui waxatie xa lu a be a naxee sare sɔtɔma.

Sariye mɔxɛɛnɛn nun suli nde (25)

1. Adaxa adamadi birin be axa sabati sɔtɔ alako axa santeya xa makanta. A tan nun axa denbaya xa yiriwe sɔtɔ donse fe kima, sosefe, lingirafe, saribafe anun ibunadama xafe yayiba fe nax an fan a be. A xun xa makanta xa bara fura, xa lanyuri bara a sɔtɔ, xa bara fori, xa muna walide, xa kaɛ gine nora xanamu fere yo muna ayi naxan axa mantɔrɔli bama.
2. Mali wayibiyaxi ne dingeya be nun dimediya be. Dimedi birin lan axa meni keɛa keren, a fa sɔtɔ futi kui xanamu a fari ma.

Sariye mɔxɛɛnɛn nun seni nde (26)

1. Adamadi daxe axa matinxin; na matinxinyi daxe axa sa birin sago naxan findi dimedi xunxurie nun a matexie xaran fera. Xarande banxi xunde singe sofe findixi teku non na. Yamakɔta xaranyi nun yirawali xaranyi lanma axa rayiriwa. Lɔnni banxinde xungbe wayibiya xi birin be, birin nun a xaxili bere.
2. Lɔnni lan axa senbe fi adamayama amakenen, a senbe fi ibunadama xa wayibiyae ma. Alan, axa faxamui, di ɲe, marafanyi rasɔneya ɲamanee tagi, sie birin tagi, dine xundee tagi nun O.N.U. malanyi xa walie rasabati fe boɲe sa kui.
3. Adaxaxine di kanyie be e xa xuri sugandi e naxan fima e xadie ma.

Sariye mɔxɛɛnɛn nun solofere nde (27)

1. Adaxa adamadi birin be a so ɲama xa lɔnni yayibafe a yetera. Abelexe rawalie tɔne sɔtɔ yamakɔta walie nun munafanyie naxe minima a kui.
2. Adaxa birin be axa xaxili rawali, a belexe rawali nun yamakɔta walie munafanyi xun magaga naxee yayilan fe fatanxi atan na.

Sariye mɔxɛɛnɛn nun solomasaxan nde (28)

Adaxa adamadi birin be axa a fondo rasiga yi sariyee ratinme fe xɔn ɲamane kui nun a farima.

Sariye mɔxɛɛnɛn nun solomanani nde (29)

1. Lanle rakamali daxi na ibunadama be axa ɲama kui, ɲama naxan findi axa adamaya a nun axa yeteralui sabura.
2. Sariyee dande saxine adamadi birin be axa maraba, a nun axa yeteralui rasabati kui, na nan aninɲema axa na maraba anun axa yeteralui mabanban sadɔxɔfe mixi gbete ra alako taxasi nun yiriwe sabati ma ɲama kui kinaxe naxan a yete ra.
3. Na wayibiyae nun na yete ralui mu nɔma rabade muku O.N.U. waxɔnfe nun axa sariyee saxie xanbi.

Sariye tongosaxan nde (30)

Sariyee nun wayibiya yo muna yi masenyi xungbe kui naxan kiraya nde masenxi ɲamane be, malanyi xanamu mixi nde be naxan aninɲema axa kewali nde raba naxan sabui nɔma mayibiya e nun sariyee naxee masen xi nee xunnakanade.